

STUDII ETNOBOTANICE ÎN COMUNA BİRSEȘTI JUDEȚUL VRANCEA

ANA CONDREA

Cunoștințele etnobotanice ale poporului român se încadrează într-un bogat și prețios tezaur tradițional, de importanță deosebită pentru studiul etnogenezei sale, al formării și dezvoltării culturii materiale și spirituale. Prelucrarea și îmbogățirea cunoștințelor moștenite asupra lumii vegetale au fost impuse de importanța pe care au avut-o și o au plantele în satisfacerea complexelor cerințe vitale.

Întrebuințările, credințele, obiceiurile, practicile magice etc., legate de lumea plantelor, sînt moșteniri tradiționale în cultura poporului român. Păstrarea lor se leagă de continuitatea milenară a oamenilor pe teritoriul patriei, de puternica lor ancorare în variatul și bogatul ei cadru geografic, de complexitatea și trăinicia nezdruincată de vitregia veacurilor, a legăturilor stabilite între oameni și natură, oameni și lumea plantelor.

Studiile etnobotanice întreprinse în comuna Bîrsești vin să completeze studiile efectuate în anii precedenți în alte comune ale județului Vrancea, județ cu vechi și puternice tradiții populare, multe din acestea păstrîndu-se nealterate pînă-n zilele noastre.

Sat atestat documentar din anul 1585, Bîrseștiul este situat în zona Vrancei propriu-zise, pe malul drept al riului Putna, la o distanță de 67 km. de municipiul Focșani, cel mai mare centru urban al județului.

Ocupația de bază a locuitorilor comunei Bîrsești este creșterea vitei și arta manuală — sculptură, țesături, cusături, ceramică.

Distanța relativ mare pînă la centrele urbane, drumurile, pînă nu de mult, inaccesibile, au favorizat o anumită izolare a satelor de munte, localnicii fiind obligați să-și satisfacă singuri cerințele de hrană, îmbrăcăminte, sănătate etc., motiv pentru care și în comuna Bîrsești s-a descoperit o bogată tradiție de folosire a plantelor atît în medicina populară cît și la obținerea vopselelor necesare țesăturilor.

Discuțiile purtate cu un număr de nouă femei în vîrstă din Bîrsești au evidențiat următoarele plante folosite în tratarea unor boli și pentru vopsirea țesăturilor.

1. Arin negru — *Alnus glutinosa* (L). Din scoarta de arin amestecată cu sovirv și calaican se obținea, prin fierbere, culoarea neagră. Se mai amesteca cu mesteacăn și se obținea nuanțe de negru sau nuanțe de roșu.

2. Armurar — *Echinops, commutatus* fiertura din toată planta este dată la animalele bolnave de mură (constipație).

A. Castan — *Aesculus hippocastanus* L. Plămădeala obținută din gaz în care au stat cîteva săptămîni castanele este folosită sub formă de frecții la combaterea durerilor reumatice.

Castravețe — *Cucumis sativus* L. De la castraveții (fructele) îngălbeniți, păstrați iarna, se folosește coaja opărită, împotriva durerilor de măsele (se aplică pe obraz în dreptul măselei).

5. Cătina albă — *Hippophaë ramnoides* L. Ceaiul din fructe este utilizat împotriva diareei. La vopsitul țesăturilor cu vopsele naturale sau sintetice se fierb și fructe de cătină în loc de oțet, pentru împietrirea vopselei.

8. Cicoare — *Cichorium intybus* L. Floarea plămădită în ulei este consumat pentru tusă (bulbul și zeama). Bulbul zdrobit, pentru scrintitură. Cojile uscate ale bulbului de ceapă se fierb și fiertura este folosită la vopsit în sablu și galben.

7. Cireș — *Cerasus avium* (L) Unch. Ceaiul din cozi de cireșe, neîndulcit se ia contra bolilor de rinichi.

8. Cicoare — *Cichorium intybus* L. Floarea plămădită în ulei este bună pentru tratarea rănilor.

9. Coadă șoricelului — *Achillea millefolium* L. Ceaiul din floare se bea pentru dureri de stomac și afecțiuni ale ficatului.

10. Corn — *Cornus mas* L. Lemnul de corn verde se pune în foc și seva care se scurge la capăt se folosește pentru tratarea pecinginei. Ceaiul de coarne e folosit împotriva diareei.

11. Droghița — *Genista tinctoria*. Fiertura din flori bine înflorite se folosesc la vopsitul linei în galben.

12. Fierea pământului, țințaur — *Centaurium umbellatum* Gilib. Ceaiul din partea aeriană a plantei se folosește în boli de ficat și stomac.

13. Gâlbinele — *Calendula officinalis* L. Din partea aeriană se prepară un ceai folosit împotriva bolilor de ficat.

14. Gutui — *Cydonia oblonga* Moll. Frunzele de gutui se fierb pentru a obține culoare bej.

15. Holeră — *Xanthium spinosum*. Partea aeriană se pisează, se fierbe și se bea contra holerei.

7. Hrean — *Armoracia rusticana* (Lam). Rădăcina rasă amestecată cu făină de porumb este aplicată pe burtă pentru avort. Frunzele aplicate pe cap calmează durerile la fel ca și rădăcina.

17. Iarba mare. *Inula helenium*. Planta toată plămădită în țuică este bună pentru vătămătură.

18. Liliac — *Syringa vulgaris*. Flori de liliac plămădite cu gaz, îngropate un an, sînt folosite sub formă de frecții în locuri dureroase.

19. Măceș — *Rosa canina* L. Măceșele sînt folosite la prepararea unui ceai pentru poftă de mîncare, pentru întărire.

20. Mentă, izmă — *Mentha piperita* L. Ceaiul din mentă se dă copiilor pentru diaree, dureri de burtă și drept calmant.

21. Măr pădureț — *Malus silvestris* (L) Mill. Scoarța de măr pădureț se fierbe pentru obținerea culorilor roșu, portocaliu. De asemenea zeama de mere fierte este folosită pentru împietrirea vopseselor sintetice.

22. Mojdrean — *Fraxinus ornus* L. Scoarța de mojdrean în amestec cu sovîrv și calaican se fierb pentru a obține culoarea neagră.

23. Molid — *Picea excelsa* Link. Mugurii tineri de brad sînt folosiți pentru prepararea unui sirop pentru tuse și alte afecțiuni pulmonare.

24. Mușețel — *Matricaria chamomila*. Ceaiul din flori se utilizează pentru spălături ca dezinfectant și ținut în gură pentru calmarea durerilor de măsele.

25. Mutătoare — *Bryonia alba*, amestecată cu mămăligă și țiucă se face o legătură care aplicată la ceafă calmează durerile de cap.

26. Nuc — *Juglans regia* L. Ceaiul obținut din cojile de nuci uscate este folosit împotriva tusei. Frunze de nuc împreună cu rădăcină de maron, fierte, sînt folosite sub formă de băi pentru avort (în fiertură se mai aruncă, pe rînd, una cîte una, pietre bălțate care ard în foc). Rînză de nuc (amenții masculi) plămădită cu gaz, se folosește pentru fricțiuni în locuri dureroase.

Cojile de nuc uscate fierte cu foi de ceapă, uscate, paie de grîu, sînt folosite pentru vopsirea țesăturilor în culoare bej.

Coji de nuci verzi, fierte, sînt folosite pentru a obține culoarea maron cu diferite nuanțe.

Rînză de nuc (amenții) — fiertura lor se folosește ca adaos la culorile sintetice, pentru a obține diferite nuanțe de verde.

27. Păducel — *Crataegus manogina* facq. Din flori se prepară un ceai folosit în bolile de ficat. Ceaiul din fructe e folosit împotriva diareei.

28. Pelin — *Artemisia absinthium* L. Frunzele strivite se introduc în nări pentru oprirea hemoragiei.

29. Porumb — *Zea mays* L. Din mătase de porumb se prepară un ceai folosit pentru afecțiuni ale rinichilor. Fumul obținut de la mălai pus pe jeric este inhalat pentru tratarea tusei. Mălaiul prăjit, fierbinte este folosit sub formă de legătură pentru dureri de șale. Mămăliga rece cu gaz este folosită în tratarea rănilor sîngerinde.

Mămăliga pripită unsă cu păcură, aplicată pe burtă la copiii mici, tratează diareea. Mămăliga pripită în foi de varză stropită cu țiucă, aplicată pe piept tratează tusea.

30. Racușor — *Filipendula nemoria*. Din partea aeriană a plantei se face un ceai folosit contra diareei și plămădită cu țiucă pentru vătămătură, colită.

31. Salcîm — *Robinia pseudacacia* L. Fiertura din flori este folosită contra tusei, a durerilor de piept. Femeile folosesc fiertura sub formă de spălături pentru poala albă.

32. Salcie — *Salix alba* L. Fiertura din coji de salcie amestecată cu tărîțe se folosește sub forma de legătură pentru scrîntituri. Aceeași fiertură e folosită la obținerea culorii gri pentru vopsit.

33. Scaiul dracului, rostogol. Ceaiul din rădăcină este folosit împotriva diareei.

34. Sovîrv — *Origanum vulgare* L. Din floare în amestec cu frunze de măr dulce, lut galben din smîrc (se adaugă după ce se fierbe), calai-can și se obține un maron roșcat, nuanțe de portocaliu sau roșu.

35. Spînz — *Helleborus purpurascens*. Rădăcina și partea aeriană plămădită în țiucă sau gaz se pun în urechi, pe piept, la coadă la animalele bolnave.

36. Sunătoare — *Hypericum perforatum* L. Ceaiul de flori se folosește în diverse afecțiuni ale stomacului. Florile plămădite în ulei se folosesc la ungerea rănilor, tăieturilor.

37. Steregoaie — *Veratrum album* L. Rădăcina plantei se fierbe și cu aceasta se fac spălături împotriva rîiei.

38. Tei — *Tilia cordata*. Ceaiul din floare de tei este utilizat drept calmant. Fiertura din flori de tei vopsește țesătura în bej.

39. Trandafir de cîmp roșu — *Rosa gallica* L. Fiertura obținută din rădăcina de trandafir, cucuruzi de brad (conuri) — *Abies alba*, flori de ruja albă *Althaea rosea* (L), este folosită pentru oprirea hemoragiei.

40. Untul pămîntului — *Tamus communis* L. Rizomul mărunțit și plămădit cu spirt, este folosit la frecții contra reumatismului.

Referitor la studiul asupra plantelor folosite pentru obținerea diferitelor vopsele utilizate de femei în arta țesăturilor, menționez că este primul de acest gen efectuat de noi și deci nu permite efectuarea de comparații cu date din alte comune ale județului. În comuna Bîrsești 11 plante sînt utilizate în acest scop.

Comparînd lista plantelor medicinale folosite în comuna Bîrsești cu studiile etnobotanice întreprinse în comunele Vrîncioaia, Herăstrău, Vidra, Dălhăuți, a permis să evidențiem că recentul studiu a adus un număr de patru plante necunoscute în celelalte comune; este vorba de trandafirul roșu de cîmp — *Rosa gallica*, ruja albă — *Althaea rosea*, rostogol — *Eringium campestre* și castan — *Aesculus hypocastanus*. Un număr de 8 plante sînt cunoscute și cu alte utilizări decît în comunele celelalte.

Nu am găsit în literatura de specialitate menționarea trandafirului roșu de cîmp — *Rosa gallica* ca plantă medicinală cu acțiune hemostatică.

Studiul etnobotanic început va fi continuat și în alte comune ale județului Vrancea în vederea obținerii unui studiu complet ce va putea servi la confruntarea cu datele obținute în alte zone ale țării.

ÉTUDES ETNOBOTANIQUES DANS LA COMMUNE BÎRSEȘTI, DÉPARTEMENT DE VRANCEA

Résumé

Après la motivation des études d'étnobotanique entrepris aujourd'hui dans la Roumanie, l'ouvrage nous présente des aspects particuliers du village de Bîrsești (Département de Vrancea): Le cadre géographique, économique et bien sur ethnographique.

La liste des plantes utilisée dans la médecine populaire est suivie par les plantes employées dans l'industrie paysanne des colorants (on y présente le mode d'emploi).

Le présent ouvrage est inséré par l'auteur dans la série des études d'étnobotanique effectués dans les autres villages du département.

BIBLIOGRAFIE

1. BORZA, AL., 1968, *Dicționar etnobotanic*, Editura Academiei R.S.R.
2. BORZA, AL., 1921, *Noutăți etnobotanice românești: o farmacie băbească*, în Bulet. Grăd. Bot. Cluj, an I. Cluj.
3. BOANCA, ELENA, *Date etnobotanice din comuna Vidra, județul Vrancea*, 1965, Bocoșani.
4. BUTURA, V., 1979, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, Editura științifică și enciclopedică, București.
5. BUTURA, V., 1938, *Plante cunoscute și întrebuințate de locuitorii cîtorva sate românești*, în Bulet. Grăd. Bot. Cluj.
6. CONDREA, ANA, 1980, *Studii etnobotanice în satul Dălhăuți, jud. Vrancea*, Studii și comunicări, vol. III, Focșani.
7. CONDREA, ANA; RENEȘ, AFRODITA, 1980, *Studii etnobotanice în comuna Vrîncioaia, jud. Vrancea*, Studii și comunicări, vol. III, Focșani.
8. MORARIU, T., TODOR, I., 1972, *Botanică sistematică*, Editura științifică, București.
9. NAGLER, CAROL; BOANCA, ELENA, 1971, *Aspecte de etnobotanică în comuna Herăstrău, jud. Vrancea*, Focșani.
10. RADU, A. 1974, *Botanică farmaceutică*, Editura științifică, București.